

Lucie Svobodová: REFLEXE ŠOA U ŽÁKŮ 9. TŘÍD ZÁKLADNÍ ŠKOLY BEDŘICHA HROZNÉHO V LYSÉ NAD LABEM. Praha: FHS UK 2013, 56 s. + příloha, školitel: doc. PhDr. Blanka Soukupová, CSc.

Lucie Svobodová se ve své bakalářské práci rozhodla věnovat tématu bezpochyby aktuálnímu a relevantnímu – tématu reflexe holocaustu současnou českou mládeží. Příkladem zvolila studenty 9. třídy základní školy vybraného středočeského města. Výsledná předložená bakalářská práce je srozumitelná a přehledně strukturovaná. Přesto se domnívám, že nese jisté nedostatky.

Ten základní lze spatřit hned v nesouladu cíle (a názvu) bakalářské práce a jejích výsledků: autorka totiž v textu de facto netématizuje reflexi šoa u vybraného vzorku informátorů, nýbrž spíše jejich povšechné znalosti druhé světové války a holocaustu (chvílemi text působí, že žáky zkouší, co si zapamatovali z vyučovací hodiny), jejich emoce při konfrontaci s tématem, dále reflektuje vzpomínky pamětnice holocaustu, jednu vyučovací hodinu věnovanou tématu, profil učitelky dějepisu, historii dané základní školy, města.... Bohužel se však někde v textu nedozvíme, jak spolu všechna tato témata souvisejí a k čemu autorčino bádání vedlo.

Domnívám se, že klíčovým problémem, jenž se na problematičnosti výsledného textu podílí, je fatální nepochopení funkce teoretického zakotvení odborného textu. V teoretické části práce totiž autorka kupodivu nereflektuje problematiku utváření postojů, stereotypů (mimočodem, opravdu si autorka myslí, že „bez nulových vědomostí by ovšem mohli žáci stěžít zaujímat jakékoli postoje“ /s. 7/?), kolektivní paměti (zejm. vztahu mezi pamětí kulturní a komunikativní) atp., jak by si téma žádalo, nýbrž stručně popisuje interpretace holocaustu u vybraných autorů. Cíle práce (s. 9) ani výzkumné otázky („objekty komparace“ – s. 21) tudíž s teoretickým zázemím textu nemají vůbec nic společného, snad až na otázku poslední („zda se žáci, kteří bezpochyby neznají soudobé reflexe autorů tematiky holocaustu, shodují alespoň s některým z nich na nějakém aspektu holocaustu“ – ibid.), jejíž smysluplnost ovšem postrádám. Mám snad rozumět vyhodnocení této otázky (žáci se v některých aspektech shodují s Baumanem /srv. s. 54/, což je samo o sobě tvrzení silně diskutabilní a v textu takřka nepodložené) tak, že Baumanovo dílo je na úrovni žáků 9. třídy základní školy? Nejde snad spíše o to, že žáci prostřednictvím své rodiny, školy, médií, umění atp. reflektují nějaké interpretace společnosti, do nichž se promítá koncept modernity, který je mj. používán také Baumanem v interpretaci holocaustu? Autorkou zvolené teoretické ukotvení by dávalo smysl tehdy, pokud by prováděla např. důkladnou analýzu a komparaci učebních textů a sledovala, se kterými interpretacemi šoa pracují. Autorka se však spokojuje s pouhou deskripcí obsahu příslušných kapitol učebnic, přičemž v této části nepoužívá ani analýzu Franklovu. Navíc je autorčina reflexe odborných textů dosti zjednodušující a zavádějící – např. u H. Arendtové nalezneme čtyřikrát tvrzení, že je „kontroverzní“ (s. 25n), aniž by bylo podloženo a vyargumentováno, jak a kdo to tvrdí (nebo toto soudí autorka práce?). Ostatně, dle jaké logiky byl proveden výběr autorů?

Nejasná je i použitá metodologie. Předně by mě zajímalo, v jaké posloupnosti byly aplikovány jednotlivé výzkumné kroky – především, zda byly dotazníky distribuovány před pozorovanou vyučovací hodinou, či až po ní (viz výše). A pozorovala autorka opravdu jen tuto jedinou vyučovací hodinu? Proč? Nemohla by se pozorováním více hodin dějepisu dostat k významným kontextuálním datům? Přínejméním na hodinu věnovanou Československu za 2. sv. v. (viz s. 45) či na návštěvu Terezína (s. 41) si autorka mohla udělat čas. K etice: měla autorka informovaný souhlas rodičů u žáků mladších 15 let? A konečně, jak vlastně různorodá data analyzovala?

Poslední otázka se jeví zásadní pro další pasáže textu. Často totiž není jasné, o jaká data se autorka ve svých závěrech opírá (např. „Učitelka vyvinula dobrou metodu, která podporuje aktivitu a zájem u žáků“ – s. 42; pasáž o žebříčku oblíbenosti témat vyučovaných v rámci dějepisu – s. 43). Reflexe přednášky D. Grosdanovičové je paradoxně věnována především vyprávění pamětnice a opět tak vzbuzuje otázku, na co je bakalářská práce vlastně zaměřena. Též mi není jasné, jak mohla autorka při zachování anonymity dotazníkového šetření sledovat, zda po vyslechnutí svědectví D. Grosdanovičové

„došlo k prohloubení jejich znalostí“ (s. 19). Pokud jde o dotazníkové šetření, autorka provedla žákům „instruktáž, /.../ že neexistují žádné „správné“ či „chybné“ odpovědi“ (s. 18), ve vyhodnocení dotazníků však tyto pojmy používá zcela bez skrupulí (s. 50n). Ostatně, celá čtvrtá kapitola je pouhým hodnotícím popisem vybraných odpovědí, nikoliv jejich analýzy a interpretace (mimochodem, i když je výzkum kvalitativní, při množství 39 žáků mohla autorka pro zajímavost udělat i kvantitativní deskriptivní analýzu). Této – dle názvu práce stěžejní – kapitole jsou věnovány tři (!) stránky textu, na nichž se nacházejí data jak z dotazníků, tak z osmi realizovaných polostrukturovaných rozhovorů (ráda bych znala délku těchto rozhovorů).

Více prostoru je věnováno dokonce i historii města, v němž se sledované gymnázium nachází, jež je pojednána od 16. století (s. 14-17). Autorka také neváhá seznámit čtenáře s postupem výstavby budovy základní školy v letech 1934-1939 (s. 11) a jejími osudy za druhé světové války (po ní však už ne). Lysou označuje za město s židovskou tradicí (s. 7), což mj. dokladuje pomníkem v místě bývalé židovského hřbitova (s. 17). Ovšem ptá-li se žáků, zda „dokáží s holocaustem spojit lokalitu, ve které žijí“ (s. 18) a testuje-li to na tomto památníku, snad by měla vědět, kdy a za jakých okolností byl odhalen (třeba proto, aby věděla, zda s ním žáci mohou mít spojenou nějakou živou zkušenost). Ostatně, spojit lokalitu s holocaustem dělá v textu potíže i samotné autorce.

V Závěru práce (s. 53n) jsou pak již jen reprodukovány výše uvedené nedostatky. Nemohu autorce upřít určité množství prostudovaného materiálu a sběr dat, nicméně jejich zpracování a prezentace ve formě bakalářské práce je podle mého názoru na hranici obhajitelnosti. Práci tedy sice doporučuji k obhajobě, ovšem s nejnižším hodnocením dobrá.

Praha, 5. 9. 2013

Mgr. Hedvika Novotná